

**СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ВІННИЧЧИНІ ВІДДІЛУ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
СПІЛКИ МИСЛИВЦІВ ТА РИБАЛОК У 1920-Х РР.**

Еволюційний розвиток всього живого на Землі завжди відбувався і відбувається у конкурентній боротьбі за місце під сонцем. Не була винятком у цьому процесі і людина. Вона знаходилась і знаходиться зараз у постійних і нерозривних зв'язках з природою, особливо з живою. Однією із гілок цих зв'язків було і є мисливство, але не просто як процес добування їжі окремою людиною, а як відносини між людським суспільством і тваринним світом.

Дослідження історії мисливства на теренах України є досить актуальною темою. Особливий інтерес та зацікавленість для нас має дослідження історії територія Східного Поділля, зокрема Вінниччини на початку 1920-х років.

Насичена трагічними подіями історія Вінниччини початку минулого століття залишила проблеми мисливства поза увагою дослідників, краєзнавців, спеціалістів цієї галузі. Саме мисливство і рибальство врятувало не одну тисячу людських життів в Україні під час голодоморів 1920-х, 1930-х та середини 1940-х років.

У радянській історіографії історія мисливства на Поділлі не отримала належного і, головне, об'єктивного висвітлення. Серед сучасних історичних праць із даної проблематики варто відзначити статтю А.В.Войнаровського присвячену розвитку мисливського господарства Вінницької округи в 1920-ті рр. [1]. Стаття є цікавою, хоч окремі твердження потребують додаткового вивчення й уточнення.

Джерельну базу статті склали документи державного архіву Вінницької області (ДАВО. – Ф.Р-516. – Оп. 1. Вінницький окружний відділ Всеукраїнської спілки мисливців та рибалок. 1924-1930). Дослідження даної галузі істотно розширює сферу життя та діяльності мешканців краю, дозволяє більш ґрунтовно реконструювати історію повсякденності, побуту, традицій, специфіки регіону. Окремі документи дозволяють доповнити та розширити знання з історії рідного краю, істотно поглибити джерельну базу. [1, с.217].

Нагальною потребою для більшовиків після встановлення влади постало впровадження нових правових відносин у тому числі й регламентація та впорядкування мисливської справи.

Перший мисливський закон – Декрет РНК РРФСР про терміни полювання і про право на мисливську зброю – був виданий у 1919 р. [2, с.7]. Цим декретом заборонялось полювання у весняно-літній період, крім полювання з науковою метою за особливим дозволом Наркомзему. Заборонялось полювання на лосів і кіз протягом року. Народному комісаріату землеробства спільно із науково-технічним відділом ВРНГ було доручено виробити правила про терміни полювання, про встановлення заповідних територій тощо.

У 1920 році вийшов «Декрет про мисливство», який передбачав цілий ряд організаційних заходів. У вересні 1920 р. на основі цього декрету при Наркомземі було організована центральне правління у справах полювання (Центромисливство), а на місцях - відділи (губмисливство) [3, с.16].

В Україні подібний декрет «Про мисливство» був ухвалений РНК УСРР 11 грудня 1920 р. [1, с. 218]. Саме в цей рік мисливці і рибалки Вінниччини почали організовуватись у спілку. Спілка мисливців та рибалок Вінниччини розпочинала свою працю з відбудови господарства у дуже важких умовах. На Поділлі мисливське господарство було зруйноване. Наслідком такого становища було те, що на Вінниччині, де водилися у значній кількості дикі кози, свині, окремі види дичини зникли на час створення обласної спілки мисливців та рибалок. Найперше мисливці Вінниччини об'єднались у «Перше Вінницьке трудове товариство правильного полювання». На чолі цього товариства було правління із двох осіб - голови і секретаря. Воно виконувало посередницьку роль між мисливцями та Надзвичайною губернською комісією, яка видавала дозволи, як на право володіння мисливською зброєю так і на полювання. У 1920 році на Вінниччині кількість зареєстрованих мисливців була незначною. Вони не були членами товариства. Лише 37 жителів міста Вінниці склали основу цієї організації [4, арк.6].

Так було до 1922 року. У цей час при губернському земельному відділі був організований губернський адміністративний орган з надання дозволу на зберігання зброї. Очолював цей орган уповноважений по губернії і повітах. Низова частина мисливців і рибалок діяла самостійно.

Наукові записки

У кінці 1922 року була організована «Подільська спілка мисливців і рибалок» у м. Вінниці, а на місцях повітові спілки. ВЦВК і Раднарком РРФСР 1 березня 1923 року прийняли постанову «Про право полювання», яка доповнювала декрет «Про мисливство» 1920 року. Дана постанова відмінила вікові обмеження мисливців, населення звільнилося від необхідності отримувати посвідчення на право полювання [3, с.17].

З прийняттям постанови 1 березня 1923 р. у м. Харкові був скликаний Всеукраїнський з'їзд мисливців та рибалок, на якому була заснована Всеукраїнська спілка мисливців та рибалок (ВУСМР) [4, арк.7].

Всеукраїнська спілка мисливців та рибалок мала відповідну структуру:

- центр: а) Всеукраїнський з'їзд, б) Центральна Рада і Президія, в) Центральна ревізійна комісія, г) центральна товариська дисциплінарна комісія;

- округа: а) окружний з'їзд, б) окружна Рада, в) президія окружної ради, г) окружна ревізійна комісія, д) товариський дисциплінарний суд;

- райони: а) загальні районні збори, б) районний уповноважений або районна президія, в) ревізійна комісія, г) товариський дисциплінарний суд;

- село: а) загальні збори мисливців і рибалок, б) осередки, в) доглядачі.

Дещо пізніше у м. Вінниці було скликано окружний з'їзд, на якому був створений Вінницький окружний відділ Всеукраїнського товариства мисливців та рибалок. Загалом у Вінницькій окрузі на кінець 1927 року нараховувалось 650 відповідальних працівників товариства. Відбулось значне зростання кількості членів спілки мисливців та рибалок Вінниччини. Якщо в 1920 р. їх нараховувалось лише 37 осіб, то в 1927 р. лише у Вінницькій окрузі нараховувалось 2464 мисливців і 647 рибалок. За соціальним складом 74% становили селяни, 14% службовці і 12% робітники [4, арк.7].

З перших своїх кроків спілка мисливців та рибалок проводила активну боротьбу з браконьєрством, хижацьким винищенням мисливської фауни Вінниччини. Одночасно спілка вела роз'яснювальну роботу серед населення щодо правильного ведення мисливського господарства, поширювала ідеї охорони природи [4, арк.8].

Як для того часу, то були добрі результати проведеної товариством роботи. Були визначені терміни полювання та норми відстрілу дичини [1, с.219-220]. Була встановлена заборона на відстріл диких кіз, свиней, куниць, видри, куріпки, які зникали з теренів Східного Поділля. Було створено велику площу лісових і болотних заказників для розведення дичини. Заборонялось полювати «засідками», «котлами», з хортами також.

У результаті у Вінницькому відділі ВУСМР було організовано 18 тис. десятин лісових заказників, у яких була належна охорона окремих видів дичини, що знаходились на межі знищення. На Вінниччині було організовано 10 великих рибних заказників [4, арк.9].

Виконуючи директиви VII-го Всеукраїнського з'їзду ВУСМР, 2-й пленум ЦР ВУСМР у 1928 р. вперше в Україні встановив щорічне святкування «Дня мисливця» 6-го травня. Цей день повинен був стати «одним із початків єдності мисливських мас України, демонстрацією досягнутих успіхів, поглибленням необхідності захисту й охорони природи, зокрема правильного провадження мисливського господарства і значення його як однієї з найважливіших галузей народного господарства». [5, арк.138].

Виходячи із рішень з'їзду й пленуму ВУСМР Центральна Рада закликала відсвяткувати цей день усіх мисливців республіки та залучити до святкування населення.

Так, для проведення урочистостей і святкування Дня мисливців, 6 травня 1928 р. у м. Вінниці була створена спеціальна комісія з 7 осіб. У святкуванні брали участь мисливці, рибалки, члени гуртків з охорони природи міста та Вінницького району. Свято урочисто розпочалось 6 травня 1928 р о 10 годині ранку. Дві колони, сформовані з мисливців і членів гуртків, пройшли від будинку ОКРВідділу ВУСМР вулицею Леніна і прийшли до міського стадіону. Тут були проведені урочисті збори, а після них цікаві спортивні змагання із стрільби мисливськими гвинтівками по тарілках і механічних мішенях. Переможцями стали О.Сініцин, Д.Мельників, В.Рудковський [5, арк.177]. Серед учнів переможцем був одинадцятирічний член Якушинецького гуртка охорони природи С.Карпенко [5, арк.178]. Для всіх членів товариства та гуртківців був організований сніданок і перегляд кінофільму.

На Вінниччині перші стрілецькі змагання з мисливської зброї були проведені в 1925 р. У 1926 р. відбулось 6 таких змагань, а в 1927 р. – 50. Значна частина їх була проведена в райцентрах і селах Вінниччини. У 1927 р. Вінницьке товариство ВУСМР брало участь у

Всеукраїнських змаганнях із стрільби в Києві і міжнародних змаганнях у столиці республіки м. Харкові. [4,арк.11].

Таким чином, створення Вінницького відділу ВУСМР допомагало у впровадженні нових правових відносин, здійсненні регламентації та впорядкуванні мисливської справи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Войнаровский А. Окремі аспекти розвитку мисливського господарства на прикладі Вінницької округи в 20-ті рр. XX ст. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Матеріали XXI Вінницької наукової історико-краєзнавчої конференції 25-26 жовтня 2007 р. – Вінниця, 2007. – С.216-221.
2. Болдинков С. Охотничье хозяйство Украины // Охота. Сборник. – К.: Урожай, 1976. - С.7-12.
3. Охотничье хозяйство СССР / Под ред. Н.Н.Гракова. –М.: Лесная промышленность, 1973. -407 с.
4. Державний архів Вінницької області (далі ДАВО).- Ф.516. – Оп.1. – Спр.52. - 37 арк.
5. ДАВО. – Ф.516. – Оп.1. – Спр.25. -197 арк.

В.П. Рекрут

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ НКВС ПРОТИ КЕРІВНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛСПОЖИВСПІЛКИ У 1936 – 1938 РР.

У вітчизняній історичній науці висвітленню політичного терору більшовицької влади у 30-х роках XX ст. в Україні надається величезне значення. Однак застосування репресій проти керівників регіональних спілок споживчої кооперації України ще маловивчене й потребує детального дослідження.

Сучасний етап української історіографії пов'язаний з позитивними змінами у доступі до інформації, яка надає унікальну можливість на підставі архівних документів і матеріалів розгорнути плюралізм поглядів у висвітленні історичних подій, зокрема за часів «великого терору» 1936 – 1938 років. Варто назвати праці вітчизняних науковців, а саме: І. Біласа, с. Білоконя, І. Винниченка, В. Даниленка, Г. Касьянова, С. Кульчицького, В. Ченцова, Ю. Шаповала, Б. Яроша. На думку упорядників бібліографічного покажчика «Політичні репресії в Україні (1917 – 1918 рр.), наукові розробки цих авторів подають «панорамне бачення та аналіз радянського тоталітаризму в Україні» і, безперечно, привертають увагу [1, с. 17].

Ідеологія політичного терору, механізми його реалізації докладно висвітлені у колективній монографії «Політичний терор і тероризм в Україні» [2], регіональних дослідженнях з науково-документальної серії «Реабілітовані історією» [3], знайшли своє продовження в глибоких наукових розвідках О. Бажана, В. Васильєва, р. Подкура та інших. Названі вище автори, значною мірою, висвітлюють маловідомі сторінки з історії та викривають злочинну діяльність сталінського тоталітарного режиму.

У наукових і краєзнавчих працях, що стосуються Вінниччини, дослідники В. Васильєв, В. Воловик, А. Давидюк, К. Завальнюк, с. Калитко, П. Кравченко, І. Мазило, О. Лошицький, А. Малигін, П. Павлович, І. Паламар, р. Подкур та ін. зібрали величезний масив фактичного матеріалу, розкрили механізми застосування репресій, назвали прізвища виконавців та визначили кількісні показники репресованих громадян краю. Однак серед названих вище авторів ніхто не досліджував застосування політичного терору проти працівників споживчої кооперації області. Тому такі дослідження не втрачають своєї актуальності й повинні стати предметом вивчення й поширення серед кооперативної громадськості України.

У статті аналізуються основні причини розгортання політичного терору в системі споживчої кооперації Вінниччини та вперше висвітлюються маловідомі факти застосування репресій проти керівників Вінницької облспоживспілки в 1936 – 1938 роках.

Зазначимо, що поштовхом для проведення кампанії масових арештів став Московський процес, організований головним чекістом СРСР Г. Ягодою над 16 членами «Об'єднаного троцькістсько-зінов'ївського терористичного центру» [4]. Власне, суд, який відбувся в серпні 1936 р. над учасниками «центру» [5], став гучним фарсом радянського правосуддя над політичними опонентами генсека Й. Сталіна.

Величезний резонанс цієї справи, повсюдне схвалення трудовими колективами й підтримка основної маси населення лише прискорили розгортання широкомасштабних операцій НКВС. Вище керівництво партії вдалося до безпрецедентної практики – виносити вироки на підставі списків, затверджених особисто Й. Сталіним та його найближчими соратниками.